

Skellet

I

Jeg siger jer det, børn, jeg vil på det bestemteste indprente jer det: I kan færdes på jeres fars mark, hvor I vil, I kan også gå ud til Kongehøjen og mosen, men gå over skellet,¹ det må I ikke.

Den gamle bedstefar stod med løftet hånd og truende øjne og talte til sine sønnedøtre, der så
5 meget forundrede op på al den strength, som stod tegnet på hans ellers så fredsommelige åsyn.

– Sådan noget pak,² som de, der bor derude i den "Galgehytte",³ det er aldeles ikke folk, som I skal have noget med at gøre, før han videre. Der er ikke de slette gerninger til, de ikke har gjort, skab og tyvepak og drukkenbolte er de, kort sagt, rigtigt "skidtfolk".⁴

Han lod den knyttede hånd falde så tungt i bordpladen, at den tykke spændebog hoppede ved
10 det.

– Også Elsie og Malvine? – kom det forundret fra Elsbet; – kan sådanne små piger også være det, du før sagde?

– Javist så, også dem. Der har aldrig, så længe nogen kan huske, boet andet end pak i den hytte, og kan ikke bo andet, – erklærede han kategorisk.

15 De to tøser var jo nok ikke andet end børn endnu, men det var såmænd ligefedt. Når der var sået tidsler og brændenælder, så kunne der ikke høstes korn eller blomster efter, den sag var så sikker, at der ikke kunne laves om på den.

Bedstefaderen tog sig en frisk skrå, som han gumlede meget ivrigt på, og satte sig så til at flette vidjer⁵ til en lille sykurv, han havde i arbejde.

20 Småpigerne så i tavshed til hinanden og sukkede. Det var et meget fortrædeligt forbud, der her var nedlagt. Hvad kunne det vel hjælpe dem, at de måtte gå ud til Kongehøj, når det interessante ved den høj var at gå til tops på den og lade sig trimle ned ad dens allerbratteste side, en trimlen, der uvægerlig endte ligeud for Galgehyttens dørtrin, – altså på den anden side skellet, – og hvad kunne det vel fornøje, at de måtte gå ud til mosen, når skellet var lige i kanten af den, og den
25 egentlige mose, den med sivbredderne, med vibe- og ternereeder, med honningfyldte humleboer og med et vidjekrat så stort og tæt, at man næsten kunne blive helt borte i det, – når den mose var på skellets forbudne side, ligeud for Galgehyttens vinduer.

¹ *Skel*: grænselinje mellem to områder.

² *Pak*: gruppe af mennesker, der betragtes med afsky eller ringeagt.

³ *Galgehytten*: henviser formentlig til placeringen af hytten på eller tæt ved en galgebakke, hvor forbrydere i fortiden blev henrettet ved hængning.

⁴ *Skidtfolk*: mennesker med en dårlig moral.

⁵ *Vidjer*: lange, tynde og bøjelige (pile)grene, typisk brugt til fletning af hegn, kurve m.m.

Og inde i hytten, – ja, der var jo fuldt af mærkeligheder, ting man ingen andre steder så mage til: Langørede kaniner med pudsige stumphaler, en ged, der blev trukket ind i huset gennem samme
30 dør som folkene gik ind af, en gyngehest, som vel var noget skallet og ikke helt fejlfri i benstillingen, men dog nok med forsigtighed kunne bruges til en ridetur. En stor kasse var der også med et sving på siden omtrent som draget på en slibesten, og som kunne give de herligste toner fra sig, når man snurrede håndtaget. Jo, der var meget at kigge på og fornøje sig over.

– Sikke osse hvilke overraskende trakterer man kunne blive budt: Rugbrød med sirup på, eller
35 kartofler, som man skulle tage på med fingrene, dyppe i en stor saltskål og spise uden både flæsk og dypelse. Men det lækreste af alt, hvad man kunne træffe at blive budt var dog spejlæg af de vibe- og terneæg, som man selv havde været med til at finde i rederne ude i mosen.

Og nu var altså al den herlighed forbi.

Det var hårde skænd,⁶ de havde måttet tage imod, fordi de uden forlov var løbet derud, hvor alle
40 disse herligheder fandtes. Ja, det var endda ikke bleven ved de bare skænd. Det var nogle grimme kneb, bedstefaderen havde givet dem i armene, da han nu for lidt siden atter havde fundet dem derude i mosen og hevet dem ind over skellet med et grumt tag. Også medens han i vrede trak af med dem hjem over agrene, havde han givet dem rusk på rusk, for at understrege sine strenge formaninger: I vover ikke mere at gå op i Galgehytten! Gå aldrig over skellet!

45 Ikke engang, da de var nået herved til deres fars gård, og altså var langt borte fra det bandlyste ”skel”, men i alleregentligste forstand på hjemlig grund, havde bedstefaderen sluppet dem. Nej, de måtte værsgo’ følge med ham herind i hans stue, og skønt han nu var begyndt på sit arbejde, havde småpigerne dog fremdeles en følelse af, at han mente, de skulle blive siddende her på bænken, hvor han havde sat dem, og at han bryggede videre på strenge ord, der hvad øjeblik, det skulle
50 være, kunne bryde frem i form af advarsler og forbud.

Klokken, der hang henne på kalkvæggen, slog. Elleve. – Ok! skulle de da virkelig sidde her og glo lige til middag? Sådant en herlig, frisk og klar forårsdag, det var. Hvordan skulle de få den tid til at gå?

– Bedstefar, hvor kommer sådanne ”skidtfolk” som Mikkelt Tornskades fra?

55 – De kommer af andre ”skidtfolk”, – svarede bedstefaderen rapt.

– Nå. – Det er altså en slags folk, som der er flere af?

– Høh-jov, det slår godt til med den slags. – Han gav et par grynt den gamle, og trak munden skævt op. – Men det lærer I jo nok, om ellers I lever.

– Nå; – jamen –

60 Elsbet ville have gjort et spørgsmål mere, men vidste ikke ret, hvordan hun skulle forme det, så faldt Grethe ind:

– ”Skidtfolk”, det er vel så ikke nogen, Vorherre har skabt? spurgte hun.

– Hm! – Bedstefaderen vendte skråen en gang og gav et hastigt ryk i vidjefletningen.

⁶ Skænd: skældud.

– En skulle næsten ikke tro det, – sagde han så.

65 Og hans hoved dukkede ned over hans arbejde.

II

Der gik et par måneder og bedstefaderens formaning og rusk og skænd havde virkelig bidt sig så godt fast i småpigerne, at de fremdeles huskede, det var forbudt at gå over ”skellet”. Ja, så godt huskede de, at de hver dag tænkte på mosen og alle dens undere, på den store høj og trimleturene
70 nedad dens bratte side, på Galgehytten og alle dens indvånere, dyr såvel som mennesker.

Og de ikke alene tænkte på alt dette, men de talte også om det, og ikke blot indbyrdes. Nej, de spurgte hos gårdens folk og hos legekammerater blandt nabobørnene. De spurgte ud om, hvad der skulle forstås ved ”skidtfolk”, ikke blot taget i almindelighed, men i særdeleshed, når talen var om dem, der boede på den anden side skellet?

75 Meget mærkeligt fik de også at høre.

”Tornskaden”, der gik på træben, havde fået benet – det rigtige – brækket og ødelagt en gang i slagsmål med en flok ”andre fulde folk”; – for mange år siden fandt et par mænd fra købstaden, der gik på jagt i mosen, en dag en kæp og en hat i sivene ved bredden, og da de med en lang rafte gav sig til at fiske lidt omkring i mosehullet, fandt de også en død mand. Det blev snart opklaret,
80 at den døde var en uldkræmmer,⁷ der i dagene forud havde gået rundt på egnen på handelens vegne.

”Tornskaden” var straks bleven mistænkt for at have udplyndret kræmmeren for de ikke få penge, man vidste, han havde på sig, og siden skubbet ham i mosen; han blev ”sat fast” og sad i mange måneder; men få ham til at bekende kunne man ikke, og beviserne var ikke så klare,
85 at man kunne dømme ham. Noget ”resultat” var der altså ikke kommen ud af det, men at sagen ellers var oplagt nok, syntes ingen at være i tvivl om; – fruentimmeret,⁸ der gik i huset som ”Tornskaden”s kone, var af rakerslægt,⁹ det skulle være nok til at stille det store, grove kvindfolk, hvis skind var lige så mørkebrunt som mosevandet, på plads, desuden hed hun Sidsel, sådan var der jo ellers aldrig nogen, der hed nu til dags uden som øgenavn; – de to småpiger Elsie og
90 Malvine, var ikke ”Tornskaden”s børn, men hans datters, og datteren selv og hendes mand sad i tugthuset, fordi de havde gjort indbrud hos en gammel aftægtskone, som de havde kneblet og bastet og bagefter bestjålet for alle hendes penge.

Alt dette og meget mere fik børnene at høre. Noget forstod de, det meste dog ikke. Men den tone af afsky og uhygge, der stod ud af folk, når de berettede om beboerne i Galgehytten, undlod ikke
95 at gøre sin virkning. Småpigerne modtog et fast indtryk af, at bedstefaderen havde haft ret: Det var ”skidtfolk”, der levede ude ved mosen, altså en slags, som pæne folk ikke måtte omgås; – kort, de må ikke gå over skellet.

De gik ikke over skellet.

⁷ *Kræmmer*: person der beskæftiger sig med småhandel, fx på markeder.

⁸ *Fruentimmer*: nedsættende betegnelse for en kvinde.

⁹ *Rakerslægt*: at være i slægt med personer, som indsamlede affald, parterede ådsler og hjalp bøddelen ved henrettelser.

Men hvor de længtes.

100 Mere og mere for hver mærkelig ting, de fik at høre, mere og mere for hver dag, der gik. Om de dog bare en gang igen, én gang blot, turde vove sig derud.

Omsider fandt de et højdepunkt på faderens mark, hvorfra de, lig Moses, med hånden over brynet kunne kigge ind i "det forjættede land". Her stod de på de klare sommerdage og så ud over mosen, hvis vandhuller lå og blinkede i solskinnet, så, hvordan vidjekrattets mørke løv tegnede sig
105 som dunkel skov mod mosebrinkernes skære grønhed, så breddernes svajende siv og rør, mellem hvilke deres fordums legekammerater boltrede sig på bare ben og med højttopkiltede skørter. Sandelig, det var hårdt at stå der og skue ind i Kanaans land¹⁰ og ikke kunne komme der, aldrig komme der.

Så stærkt drog det forbudne land dem, at de efterhånden endog vovede sig helt ud til det. Der var
110 stunder, mest om middagen, når gårdens folk sov til middag, hvor de listede sig ud til højen og til mosen, i hvis kant det bemærkelsesværdige skel var markeret ved en ståltråd, spændt mellem fire pæle. Til skellet, så nær havde bedstefaderen jo sagt, de turde komme – blot ikke over.

En sådan middagsstund så de deres små veninder, Elsie og Malvine, komme løbende imod dem, ikke som de tænkte, opfyldt af overraskelse eller glæde over at se dem, men optaget af helt andre
115 tanker, fyldt af undren over noget mærkeligt, der var ved at foregå derhjemme i hytten.

"Tornskaden", bedstefaderen, skulle "rejse væk", hvorhen vidste de ikke, men det måtte vist være en lang rejse han skulle ud på, for bedstemoderen havde lige nu ladet sig forstå med, at han kom aldrig tilbage igen. Egentlig var det dog ikke det, der var det underlige, men så fin han var bleven pyntet til den rejse, helt ovenud festligt var, ifølge småpigernes beskrivelse, den stads, han skulle
120 rejse i.

– I skal bare komme med op, så kan I selv se. I har aldrig set magen, aldrig!

Der blev ikke tænkt på forbuddet i denne stund, der var ikke tid til det. Elsie og Malvine pegede op mod hytten med både arme og ben, kaldte og gestikulerede: Skynd jer at følge med! – Skynd jer dog at komme!

125 Og så skyndte de sig også.

I sandhed, – det var også mærkeligt, hvad de fik at se:

Midt på gulvet i hyttens eneste stue stod, med enderne hvilende på to stole, en lang, sortmalet kasse, kiste eller seng, børnene vidste ikke så nøje hvordan den burde betegnes, i den hvilede på et mageløst fint, hvidt tæppe af gennemhullet vokspapir "Tornskaden", – dvs. det var næsten ikke til
130 at kende, at det skulle være ham. Ikke alene var han så renvasket og så nydeligt barberet, som småpigerne aldrig før mindedes at have set ham, og med en fin hvid, meget lige skilning på den ene side af hovedet. Men det mærkeligste var dog den dragt, man havde givet ham på. Ih, du forbarmende! Hvid var den fra top til tå og af samme lette stof som tæppet, udtunget og gennemhullet var den kanten rundt, med krusede manchetter og piber i brystet.¹¹ – Brudedragter,

¹⁰ *Kanaans land*: ifølge Det Gamle Testamente betegnelsen for det udvalgte folks land, dvs. Israel. Også kaldet "det forjættede land".

¹¹ *Manchetter og piber i brystet*: pynt på skjorte.

135 præstedragter, soldaterdragter, alt, hvad småpigerne kunne tænke sig af fornemt, det kom ikke op mod ”Tornskaden”s pynt i højtidsfuldhed. Til overdådighed var endda midt på hans mave henlagt en blomsterkrans af næsten utænelige farver. I en have kunne de blomster næppe være plukkede?

Jo, Elsie og Malvine havde sandelig haft ret, her var noget at kigge på og undres over, ikke mindst optog den tanke dem, hvordan al den stads muligt ville tage sig ud, når ”Tornskaden” nu 140 kom i bevægelse. Thi skulle han ud på rejse, skulle han jo ikke hele tiden ligge til stads der i den sorte kasse, og hvad enten han nu skulle gå eller køre, sidde til spisning ved et gildesbord eller svinge sig i en dans, – jo, det måtte virkelig blive en stor mærkelighed at se på ”Tornskaden”.

Her var noget for fantasierne at tumle med, og med store, åbne øjne og hentagne sind listede småpigerne på tåspidserne rundt om ”Tornskaden”s lig; nu og da lod de fingrene strejfe det hvide, 145 skraslende tæppe, nu og da dristede de sig også til at røre ved de sære hårde blomster i kransen; men ved hans hænder rørte de ikke, de vidste ikke, hvorfor, men det turde de ikke.

Hvis ikke Sidsel var kommen ind og havde sagt til dem, at deres bedstefader stod ovre på den anden side skellet og spurgte efter dem, er det ikke godt at vide hvornår de var kommen derfra.

III

150 Igen gik en tid, en måned ved lav.

De nye formaninger, småpigerne hin dag havde fået på hjemturen, såvel som de armrusk, der fulgte med, havde virket som tiltænkt: – I Galgehytten boede ”skidtfolk”, der havde de at holde sig fra.

Men de glemte heller ikke, hvad de havde set deroppe: ”Tornskaden”s festligfine, luftige 155 påklædning, den lange rejse, han skulle ud på, og den store højtidelighed, der havde været udbredt over ham, – forundringen over alt dette blev ved at ligge i børnenes tanker. Ak, hvor ville de gerne have været et lille smut deroppe for at se, hvordan det videre var gået, om Mikkel så var kommen af sted – og var bleven væk?

Men en dag fik de andet at tænke på.

160 En morgen, da de stod og klædte sig på og var stærkt optaget af det vanskelige arbejde at hægte hinandens livstykker i ryggen, kom deres mor ind til dem. Hun så svært alvorlig ud, ja, havde vistnok også grædt.

– Nu er jeres gamle bedstefar gået bort, – sagde hun til dem og strøg dem rørt over håret. – Når de nu havde fået deres tøj på, så kunne de følge med hende op i storstuen, så skulle de få ham at 165 se.

De blev snart færdige og gik så med.

– Nej se, hvad var dog nu det? – De spilede øjnene op, da de kom ind i storstuen: – Som de her så bedstefaderen ligge på hvidt tæppe i sort seng, sådan lignede han jo fuldkommen ”Tornskaden”.

Endskønt – egentlig var han vist knapt så fin, som Mikkel havde været. Fint barberet og 170 velvasket var han nok og hvidklædt også, men tøjet var ikke af samme luftige og skraslende stof som den andens, og den krans, der lå midt på bedstefaderen, kunne de snart se var lavet af grønt

fra buksbomhækken og kunne ikke nær i pragt måle sig med den strålende, mangefarvede blomsterkrans, ”Tornskaden” havde haft på maven.

De stod længe stille dér foran bedstefaderen. Deres forundring var stor, men blandet med
175 skuffelse.

– Skal bedstefader nu også ud at rejse? spurgte Elsbet.

– Ja, min pige. Bedstefar skal ”ud at rejse”. Han skal så langt væk, at han kommer aldrig tilbage til os.

Begge småpigerne nikkede. De vidste besked der.

180 – Skal han følges med ”Tornskaden”?

– Følges med Tornskaden – moderen syntes at forbavses over spørgsmålet. Ak, lille børn, det véd kun Gud, hvem vi skal følges med på denne rejse; men det kan godt være, at bedstefar og ”Tornskaden” følges ad.

– Nå.

185 Småpigerne så til hinanden, kiggede efter bedstefaderen og så igen til hinanden. De havde en tanke tilfælles, men vidste knap, om de turde komme frem med den. Omsider fik Elsbet dog mod.

– Så vil bedstefar nu altså selv gå over skellet?

– Herregud, lille børn, hvad er det, I mener? Det skel, bedstefar er gået over, det skal vi jo alle sammen over, sagde moderen.

190 Hun strøg atter ømt henover deres hoveder.

Men Elsbet og Grethe dukkede sig og undveg moderens ømhed. De vekslede nogle meget-sigende øjekast og listede så ud af stuen.

De fulgtes over i tørvehuset, hvor de var nogenlunde sikre på, de kunne være ene. Her gav de deres tanker frit løb i ord.

— — —

195 Der var i denne stund bleven vendt op og ned på meget for de to små piger – på deres begreber om den sande afstand mellem Vældbjerggaarden og Galgehytten – mellem pæne folk og ”skidtfolk”.

Når der alligevel kunne komme en dag, hvor de tog på lang rejse i hinandens følgeskab, var det vel så værd at gøre så megen væsen af, om de sås en gang imellem også til hverdagsbrug?